

Черниш Андріана Андріївна

студентка 4 курсу

Судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: доц. Мельник Світлана Борисівна

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ

Конкуренція є тією рушійною силою, яка здатна стимулювати ефективне здійснення діяльності у будь-якому економічному секторі, в тому числі й на ринку електричної енергії. Однак, наразі в Україні питання конкуренції на енергоринку все ще залишається відкритим через високий рівень концентрації, бар'єри вступу на ринок, маніпулювання, закритість ринку, природні монополії. Попри те, що вже минуло декілька місяць з дня запровадження нової моделі українського ринку електричної енергії, ситуація не набула нових обертів, адже стан ринку все ще залишається критичним.

Прийняття лібералізованої моделі енергоринку не надало достатніх підстав для виникнення реальної економічної конкуренції, оскільки наразі енергетична галузь в Україні все ще залишається олігопольною. До того ж, в інших країнах, за оцінкою Міжнародного енергетичного агентства, було виявлено ряд недоліків такої моделі, що призводять до порушень функціонування самого ринку. До того ж, така модель українського енергоринку значно послабила державне регулювання на цей сектор, що завадило встановити однакові, рівні умови для усіх учасників ринку. Враховуючи сказане, варто розібратися які ж фактори стримують розвиток економічної конкуренції на ринку електричної енергії, позбавляючи його можливості стати відкритим та прозорим.

Першим таким фактором виступає недосконалий механізм покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії. Відповідно до Положення про покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії, затвердженого постановою Кабінет

Міністрів України [1] (далі – Постанова КМУ), на окремих суб'єктів господарювання, що діють на ринку електричної енергії, покладено спеціальні обов'язки. Однак, у Постанові КМУ не встановлено як саме розраховувати обсяг електроенергії, необхідної для виконання поставленого обов'язку, тому звідси й виникає можливість маніпулювати обсягами фактичних витрат, ба більше – перепродавати електроенергію за ціною, їй не відповідною. Дані оператора ринку стверджують, що частка продажу електроенергії одним із таких суб'єктів, державним підприємством «Гарантований покупець», на ринку «на добу наперед» за вересень 2019 року становила понад 55 %. Таким чином, можна зробити висновок про те, що чинна лібералізована модель сприяє ще більшому підвищенню рівня концентрації на ринку, про що зазначено і у рекомендаціях Антимонопольного комітету України [2] (далі – АМКУ). Саме тому доцільно врегулювати питання щодо розрахунку необхідного обсягу виробленої електричної енергії для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії, здійснювати регулярний державний контроль та аудит за діяльністю суб'єктів господарювання.

Прозорість, як умова ефективності ринку, безумовно, є одним з найвагоміших принципів функціонування енергоринку. Саме тому відповідна проблематика – непрозорість ринку електричної енергії. При тому варто вказати як на недотримання принципу прозорості на ринку електричної енергії в цілому, так і в його договірному вираженні. В обох випадках ідеться про вчинення антиконкурентних узгоджених дій, монополізацію ринку, наслідком чого є встановлення необґрунтовано завищених цін на електроенергію, а через не виконання свого обов'язку щодо проведення електронних аукціонів, які забезпечують відкритість даних про результати торгів, – неможливість залучати велику кількість покупців для участі в торгах. Тому варто повернутися до попередніх рекомендації АМКУ щодо запровадження біржової торгівлі на ринку. Як перевірений європейський інструмент, що виступає так званим гарантом конкурентоспроможного енергоринку, біржова торгівля здатна забезпечити доступ на ринок, справедливе і прозоре ціноутворення,

рівновіддаленість організатора торгів від учасників ринку, прозорість та інформованість ринку. Це надасть можливість створити відкритий, єдиний торговий майданчик для усіх учасників ринку. Відповідно, необхідно підтримувати максимальний рівень інформованості учасників ринків про проведення біржових торгів [3]. Зазначене зможе мінімізувати монопольне домінування одного суб'єкта над іншим, зменшить рівень маніпуляцій ринком з боку організатора торгів, забезпечить доступ до торгів усіх зацікавлених учасників для максимального збалансування попиту та пропозиції.

Наступним проблематичним аспектом виступають бар'єри для імпорту електричної енергії. Оскільки імпортована електроенергія здатна забезпечити додаткову конкуренцію для вітчизняних виробників, наявність будь-яких чинників, що унеможлиблюють здійснення імпорту, призводить до зникнення конкуренції на сегменті як такої. Імпорт забезпечив би такі обсяги електричної енергії, що спричинило б значну конкуренцію вітчизняним виробникам. Здійснивши аналіз функціонування нового ринку електричної енергії, забезпечення проведення імпорту електроенергії так і не було виконане. Передумовою цьому стала відсутність проведення річних і місячних аукціонів, що на сьогоднішній час є недопустимим, якщо ми говоримо про збалансований ринок. Тому варто ужити усіх можливих заходів щодо проведення на регулярній основі аукціонів електричної енергії, адже це зуміє покращити економічне становище держави у цілому.

Не менш вагомим за значенням є фактор порушення законодавства про економічну конкуренцію. Він, у свою чергу, складається з двох складових, а саме: відсутність заборони на маніпулювання ринком й інсайдерську діяльність, та відсутність дієвого моніторингу за ринком. На даний момент, на українському ринку електричної енергії відсутній дієвий моніторинг за діяльністю учасників ринку, крім того, відсутня заборона на здійснення маніпулювання ринком та інсайдерську торгівлю. Це все суперечить європейській практиці щодо здійснення моніторингу енергетичних ринків, що передбачено Регламентом Європейського парламенту та Ради. За ним

передбачається заборона на інсайдерську торгівлю та будь-яку участь або спробу участі у маніпулюванні ринком; ефективний моніторинг для виявлення і стримування зловживання правилами діяльності на ринку; співпраця національних регуляторів та національних антимонопольних органів для забезпечення скоординованого підходу до боротьби зі зловживаннями правилами діяльності на ринку [4]. Саме тому слід вжити заходів щодо імплементації норм такого Регламенту в діюче українське законодавство.

Отже, підсумовуючи, можна дійти до таких висновків. Щоб побудувати дійсно конкурентний український енергетичний ринок варто провести дієву роботу як стосовно внесення змін до чинного законодавства, прийняття низки нормативно-правових актів, так і щодо обрання правильної стратегії розвитку сектору. Наразі прийнята лібералізована модель не здатна забезпечити у повному обсязі впровадження конкуренції на ринку, адже все ще залишились не вирішеними ряд питань, котрі і стримують розвиток сектору. Тому, слід ужити усіх можливих заходів, спираючись на перевірену європейську практику щодо здійснення заходів захисту економічної конкуренції, долаючи монополізацію ринку.

Список використаної літератури:

1. Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії: постанова Кабінет Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 483
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/483-2019-%D0%BF> (дата звернення: 19.11.2019).
2. Про здійснення заходів, спрямованих на розвиток конкуренції, запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції: рекомендації Антимонопольного комітету України від 25 жовтня 2019 р. № 59-рк.
URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=152723&schema=main> (дата звернення: 18.11.2019).

3. Про запровадження конкуренції на оптовому ринку електроенергії: Рекомендації Антимонопольного комітету України від 18 березня 2019р. URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=148225&schema=main> (дата звернення: 19.11.2019).
4. Про цілісність і прозорість оптового енергетичного ринку: Регламент Європейського парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 р. №2011/1227/ЄС (Regulation (EU) No 1227/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on wholesale energy market integrity and transparency). URL : <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011R1227&from=EN> (Last accessed: 19.11.2019).